

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN HARİTA VE YÖN BECERİLERİNE SAHİP OLMA VE BU BECERİLERİ YAŞAMA AKTARABİLME DURUMLARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME*

Zekerya AKKUŞ**
Memet KUZEY***

Öz: Araştırmanın amacı, ortaokul 8.sınıf öğrencilerinin harita ve yön becerilerine sahip olma ve bu becerileri yaşama aktarabilme durumlarını tespit etmektir. Araştırma, nitel araştırma modeli ile yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grubunu 2013-2014 eğitim öğretim yılında Erzurum ili Yakutiye, Palandöken ve Aziziye ilçe merkezlerinde 8. sınıfta öğrenim gören 90 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veriler “Harita ve Yön Becerileri Örnek Olay Metinleri” yoluyla toplanmıştır. Veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda, öğrencilerin harita okuma ve yorumlama, haritada konum ve koordinat belirleme, doğa yöntem bilgilerini (karınca yuvası, bitki, rüzgâr yönü gibi), gökbilim yöntem bilgilerini (güneş, ay ve kutup yıldızı gibi) ve alet kullanarak yön bulma ve tarif etme becerilerine sahip oldukları ve bu becerileri yaşama aktarmada başarılı oldukları tespit edilmiştir. Buna karşın sembollerini okuma ve yorumlama, alan ölçek ilişkisini kavrama, uzaklık ölçme, taslak harita oluşturma ve fiziki özellikleri tanıma, kroki çizme ve okuma becerilerini kazanamadıkları ve bu becerileri günlük hayatlarında kullanabilecekleri beceriler haline dönüştürmede başarısız oldukları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, harita becerisi, yön becerisi, yaşam becerileri

* İkinci Yazarın “Ortaokul Öğrencilerinin Harita ve Yön Okuryazarlığı Üzerine Bir İnceleme” başlıklı doktora tez çalışmasından türetilmiştir.

** Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Erzurum, Türkiye, E-posta:zakkus@atauni.edu.tr, ORCID NO: 0000-0001-8990-8936, Makale Geliş Kabul Ediliş Tarihi: 11.09.2017 - 27.12.2017.

*** Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Erzurum, Türkiye E-posta:mehmetkuzey25@hotmail.com, ORCID NO: 0000-0002-9866-8134.

AN EXAMINATION ON HAVING MAP AND DIRECTION SKILL OF MIDDLE SCHOOL STUDENTS AND IMPLEMENTING THESE SKILLS TO THEIR LIFE*

Zekerya AKKUŞ**
Memet KUZİY***

Abstract:

The aim of this survey is to determine the students', at secondary school 8th grade, having the skill of map and direction and states of implementing these skills. The survey has been conducted through qualitative research model. 90 students who received education at 8th grade in Yakutiye, Palandöken, Aziziye county towns in Erzurum in 2013-2014 academic year has composed the work group of this survey. Data in the survey have been gathered by way of "Map and Direction Skills Case Study Texts". Data have been sorted out via content analysis. At the end of the survey it has been appointed that the students have skills of reading and explicating map, identification location and coordinate on map, finding and giving directions using knowledge of nature method (such as ant nest, plant and windward) , using knowledge of astronomy method (such as sun, moon and pole star) and using tool, and they have achieved to actualize these skills. Nevertheless, it has been keyed that they could not gain have failed at reading and explicating symbols, perceiving relation of field-scale, measuring distance, constituting outline map and recognizing physical features, drawing and reading sketch and they failed at converting these skills to skills which they can use in their daily lives.

Key words: Social Studies, Map skill, Direction skill, life skills

Giriş

Günümüzde insanlar, bilgi ve iletişim teknolojileri sayesinde bir taraftan yaşadıkları mekânlarda meydana gelen olaylar hakkında anında bilgi sahibi olabilmekte, diğer taraftan bu olayları görsel olarak da müşahede edebilmektedirler. Ulaşılan bu bilgi

---

*This study was produced from second author's thesis study titled "An Examination on Map and Directional Literacy of Middle School Students".

** Assoc. Prof. Dr. Atatürk University, Kazım Karabekir Education Faculty, Department of Turkish and Social Sciences Teaching, Social Sciences Division, Erzurum, Türkiye, E-posta:zakkus@atauni.edu.tr.

*** Dr. Ministry of National Education, Erzurum, Türkiye E-posta:mehmetkuzey25@hotmail.com.

ve görsellik ise insanların yaşadıkları çevrelerini daha iyi tanınmasına ve zihin dünyalarında mekân algısını oluşturmalarına yardımcı olmaktadır.

Coğrafya, dünyanın ya da yeryüzünü mekânsal bir yaklaşımla inceleyen bir bilim dalı olarak da tanımlanmıştır. Mekânsal yaklaşım, coğrafyanın odak noktasını mekân olarak görmüş ve yeryüzündeki olguların mekânsal karşılıklı etkilerini ve mekânsal düzenlerini irdelemiştir. Geçmişten günümüze algısal ve biçimsel farklılıklar sunan mekân; İnsanların tüm faaliyetlerini gerçekleştirdiği, tüm deneyimlerini yaşadığı yer olarak tanımlanmıştır (Tümertekin vd., 2016, 60). Bu yerdeki günlük faaliyetlerinin birçoğunu birey sahip olduğu çevre bilgisine ve mekânsal becerilere göre yapar. Bu mekânsal becerilerden biri olan mekân algısı, mekâna ait bilgiyi toplama, düzenleme ve bu bilgiyi kullanmadır. Mekânsal algılama becerisi, yön ve harita bilgilerini kullanarak zihinde mekânı oluşturma, tanıma, anlama ve anlamlandırma yoluyla elde edilen rota bilgisidir (Öcal, 2009; Köşker, 2012). Diğer bir ifadeyle mekânı algılama becerisi, bireylerin günlük yaşantılarında mekân ile ilgili problemleri çözmede etkili bir şekilde mücadele edebilmeyi sağlayan bir süreçtir (Bahar vd., 2010). Haritalar, mekân algısını görselleştirdiği gibi bilginin anlamlandırılmasını da kolaylaştırmaktadır. Mekânsal algılamayı kolaylaştıran araçlardan biri olan harita; Arapça “doğradı”, “sıyırdı”, “tornaladı” anlamlarına gelen “harata” fiili ile “kılavuz” ve “delil” kelimelerinin karşılığı olan “harıt” kelimelerinin zaman içerisinde bir araya gelmesiyle oluşmuştur (Özcan, 2013). Harita, coğrafya, tarih, dil, nüfus vb. olgularla ilgili yeryüzünün veya bir parçasının, belli bir orana göre küçültülerek düzlem üzerine çizilen taslağıdır (TDK, 1998a, 949). Başka bir ifade ile harita, belirli bir yeryüzü bölgesinin bir ya da birden çok özelliğiyle birlikte bir zemin üzerine basit resimler, simgesel işaretler ve yazılarla o bölgeyi belli bir oranda yansıtmak biçiminde çizilmesidir. Harita becerisi ise doğru bir harita üzerine saha (alan) gözlemlerini ve konumunu kaydetme, kaydedilmiş saha gözlemlerini okuma ve yorumlama yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Kastens vd., 2010).

Harita; günümüz dünyasında bilgi, vergi, imar, arsa ve arazi kullanımının düzenlenmesi, mühendislik projelerinin hazırlanması ve gerçekleştirilmesinde başvuru alan temel araçlardan birisidir. Aynı zamanda sosyal, kültürel, turistik ve ekonomik planların yapılmasında, kırsal alanda toprakla ilgili her türlü tasarım ve uygulama ile taşınmaz mülkiyetinin devlet güvencesi altına alınmasında, nüfus, tarımsal faaliyetler, sanayi, kırsal ve şehirselleşme, yerleşme, üretim, tüketim, pazarlama, ulaşım, madencilik, ormancılık ve turizm gibi çeşitli dalların yeryüzündeki dağılımını göstermek için de vazgeçilmez kaynaklar arasındadır. Harita, bireylerin dünyadaki konumlarını öğrenmelerinin yanı sıra toplumun düzeninin sağlanması ve korunmasında da etkili bir araçtır (Ünlü vd., 2002, 19; Yıldız, 1999, 8; Tuna vd., 2012, 212). Üzerinde gerekli bilgilerin yer aldığı bir harita; insanların ulaşım, yerleşim ve ticaret gibi farklı alanlardaki plan ve uygulamalarında ihtiyaç duydukları bilgileri onlara sunar ve kılavuzluk eder.

Gelişen beşeri ve ekonomik faaliyetlerle birlikte önem kazanan konulardan birisi de doğru yönün ve konumun nasıl tespit edileceği olmuştur. Yön kavramı hakkında

çeşitli tanımlar yapılmıştır. Türk Dil Kurumu (TDK) yön kavramını; 1. Belirli bir noktaya göre olan yer, taraf. 2. Bir şeyin belirli bir noktaya baktığı yan, veçhe. 3. Bir yere gitmek için izlenen yol, cihet, istikamet şeklinde tanımlamıştır. (TDK, 1998b, 2464-2466). Demiralp (2006) ise yönü, kişinin kendi çevresindeki konumunu (yerini) belirleme yeteneği olarak ifade eder. Yön bir yerden diğer bir yere kaybolmadan nasıl varılacağını, araçlar ile seyahat ederken hangi yolların tercih edebileceğini, iyi bir yer ve yol tarif edebilmek için hangi yön bulma ve tarif etme becerilerinin kullanılmasını bildiren buyruklardır. Yön bulma ve tarif etme ise bir yerin konumunun belli bir nesneye göre (dağ, tepe, yapı vb. gibi) saptanmasıdır (Koç vd., 2009, 366; Sanır, 2000, 293; Demirkaya vd., 2004, 41; Tuna vd., 2012, 212).

Harita ve yön okuryazarlığının mihenk taşlarından birisi olan yön bulma ve tarif etme becerisi insanların günlük yaşamlarını kolaylaştıran ve insanların en çok ihtiyaç duydukları becerilerden biridir. Bireylerin günümüzde kompleks binalarda kat veya birimlere kolayca ulaşabilmeleri, navigasyon, googleearth ve googlesky gibi bilişim yazılımlarını kullanabilmeleri, hatta iyi bir adres ve yol tarif edici olabilmeleri için yön bulma ve tarif etme becerilerine sahip olmaları gerekmektedir. Bu sınırlı örneklerden de anlaşıldığı üzere bireylerin yön becerilerine sahip olmalarının başta sosyal, ekonomik ve zaman olmak üzere birçok yönden faydaları bulunmaktadır (Tuna vd., 2012, 212).

Bu nedenle harita ve yön bulma becerisi pek çok ülkede ilkököl, ortaokul ve ortaöğretimde öğrencilere kazandırılması hedeflenen öncelikli beceriler arasında yer almaktadır. ABD’de harita becerilerine ilk ve ortaöğretimde çok büyük önem verilir. İlköğretim birinci sınıfta Sosyal Bilgiler dersi ile öğrenciler harita, konum ve yön konularını öğrenmeye başlar. Sosyal Bilgiler derslerinde harita becerilerine daima vurgu yapılır. Harita becerileri bu ülkede o kadar önemsenmektedir ki, tarih dersleri için kullanılan ders kitaplarının pek çoğu harita ve yön bulma becerileri ile ilgili bölümlerle başlar. Okullarda harita becerilerinin kazandırılmasına verilen bu önemin etkisini Amerikan toplumunda görmek mümkündür. Bu ülkede sokaktaki bir insana adres sorulduğunda cevaplar genellikle sağa veya sola dön şeklinde değil, kuzeye veya batıya dön gibi yön kavramları kullanılarak yapılmakta, sokak adlarında yönler sıklıkla kullanılmaktadır (Tuna vd., 2012, 212).

Ülkemizde harita ve yön becerisine ilişkin amaç, içerik ve kazanımların Cumhuriyetin ilk yıllarından beri programlarda yer aldığı görülmektedir. 1936 ve 1948 İlkokul Coğrafya Öğretim Programı (Kültür Bakanlığı (KB), 1936; Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), 1948). 1968 ve 1990 İlkokul Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (MEB, 1968; MEB, 1995), 1931 Orta Mektep Müfredat Programı (OMMP) ve 1938 Ortaokul Programı, Coğrafya Öğretim Programı (Maarif Vekâleti (MV), 1931; Kültür Bakanlığı, 1938) ve 1998 İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında harita ve yön becerilerine yer verilmiştir (MEB, 1998). Ancak çağımızda harita ve yön becerilerinin insan hayatında önemli bir yer teşkil etmesi ve bu becerilerle donatılmış bireylerin

yetiştirilmesi günümüz Türkiye'sinde önem kazanmaya başlamıştır. Dolayısıyla MEB 2005 yılından itibaren harita ve yön becerisiyle ilgili amaçlar, kazanımlar ve içeriklere ilkokulun ilk yıllarından başlayarak, ortaöğretim sonuna kadar çeşitli öğretim programlarında yer vermiştir. Harita ve yön becerileri ilk olarak ilkokul 1. 2. ve 3. sınıflar Hayat Bilgisi ile 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programları içerisinde verilmektedir. Hayat Bilgisi öğretim programı "zamanı ve mekânı algılama becerisi" adı altında 2. sınıfta A.2.17 nolu kazanım, 3. sınıfta A.3.16 nolu ve B.3.47 nolu kazanım ile harita ve yön becerileri öğretilmeye başlanmıştır (MEB, 2005a, s.155). 4. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programında "Yeryüzünde Yaşam" ünitesinde; "Çeşitli yöntemlerle çevresindeki herhangi bir nesnenin kendisine göre bulunduğu yönü bulur", "Çevresinde gördüklerini şekil ve şemalarla anlatır", "Çizdiği şekil ve şemalarda kullandığı sembolleri açıklayan bir bölüm oluşturur", "Çevresindeki bir yerin krokisini çizer" şeklinde kazanımlara yer verilmiştir. Ortaokul 5. 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde de farklı öğrenme alanları, ünite ve konular kapsamında ilgili becerilere yer verilmiştir. Örneğin 5. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programında "Bölgelerimizi Tanıyalım" ünitesinde; "Türkiye'nin Kabartma Haritası üzerinde, yaşadığı bölgenin yüzey şekillerini genel olarak tanıtır", 6. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan "Yeryüzünde Yaşam" ünitesinde; "Farklı ölçeklerde çizilmiş haritalardan yararlanarak ölçek değiştiğinde haritanın değişen özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur" "Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar", "Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye'de görülen iklim türlerinin özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur", Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye'deki iklim tiplerinin dağılışında, konumun ve yeryüzü şekillerinin rolünü açıklar", 7. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programında "Ülkemizde Nüfus" ünitesinde; "Görsel materyaller ve verilerden yararlanarak Türkiye'de nüfusun dağılışının neden ve sonuçlarını tartışır" (MEB, 2005b) gibi harita ve yön becerilerine ilişkin kazanımlara yer verilmiştir.

Ortaöğretim 9. sınıf Coğrafya Öğretim Programı "Doğal Sistemler" öğrenme alanında: "Bilgileri haritalara aktarmada kullanılan yöntem ve teknikleri kullanım amaçları açısından karşılaştırır", "Koordinat sistemi ve haritayı oluşturan unsurlardan yola çıkarak zaman ve yere ait özellikler hakkında çıkarımlarda bulunur", "Eş yükselti eğrileriyle çizilmiş bir harita üzerinde ana yer şekillerini ayırt eder", "Çeşitli ölçeklerdeki bölge örneklerini kullanarak bölge sınırlarının amaca göre değişebilirliğini açıklar" ve Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler öğrenme alanında: "Çeşitli ölçeklerdeki bölge örneklerini kullanarak bölge sınırlarının amaca göre değişebilirliğini açıklar", "Haritalardan yararlanarak çeşitli coğrafi kriterlerle belirlenmiş bölgelerde bulunan ülkeleri ayırt eder". 10. sınıf Coğrafya öğretim programı "Mekânsal Bir Sentez: Türkiye" öğrenme alanında: Türkiye'nin konumunu özellikleri ve etkileri açısından değerlendirir", Türkiye'deki yer şekillerinin temel özelliklerini ve dağılışını analiz eder", "Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler" öğrenme alanında: Kıtaların ve okyanusların konumsal önemindeki değişimi tarihsel süreçten

örneklerle değerlendirir". 11. sınıf Coğrafya öğretim programı "Mekânsal Bir Sentez: Türkiye" öğrenme alanında: Türkiye'nin tarih boyunca medeniyetler Merkezi olmasının nedenlerini coğrafi konum açısından değerlendirir". 12. sınıf Coğrafya öğretim programı "Mekânsal Bir Sentez: Türkiye" öğrenme alanında: Tarihsel süreçte Türkiye'nin jeopolitik konumunu değişim ve süreklilik açısından değerlendirir" Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler" öğrenme alanında: Bir ülkenin konumunun bölgesel ve küresel etkilerini değerlendirir"(MEB, 2011) gibi harita ve yön becerilerine ilişkin kazanımlar yer almıştır.

Bireylerin, içinde yaşadıkları çevreyi ve dünyayı daha iyi anlayabilmesi için harita ve yön becerilerine sahip olmaları önem arz etmektedir. Bu nedenle öğrenciler, temel harita ve yön becerilerine sahip olarak yetiştirilmelidir. Kendi yaşadığı yeri ya da herhangi bir yeri haritada gösterebilmelidir. Günlük olayları, gerçekleştikleri mekân bağlamında daha iyi anlayabilmeli ve düşünme araçlarını kullanıp günlük hayatlarında karşılaştığı bazı konularda daha iyi bir karar verebilmelidir (Altınbilek vd., 2005, 341).

Dolayısıyla öğrencilerin harita ve yön becerilerine sahip olma ve bu becerileri yaşama aktarabilme durumlarının tespit edilmesi, varsa eksikliklerinin giderilmesine yönelik önerilerin geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Bu araştırmada ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin harita ve yön becerilerine sahip olma ve bu becerileri yaşama aktarabilme durumları nasıldır? temel problemi çerçevesinde aşağıdaki soruların cevapları aranmıştır.

1- Öğrencilerin harita okuma ve yorumlama becerisine sahip olma ve bu beceriyi yaşama aktarabilme durumları nasıldır?

2- Öğrencilerin haritalardaki sembolleri okuma ve yorumlama becerisine sahip olma ve bu beceriyi yaşama aktarabilme durumları nasıldır?

3- Öğrencilerin haritada konum ve koordinat belirleme becerisine sahip olma ve bu beceriyi yaşama aktarabilme durumları nasıldır?

4- Öğrencilerin ölçek kullanma becerisine sahip olma ve bu beceriyi yaşama aktarabilme durumları nasıldır?

5- Öğrencilerin haritada uzaklık ölçme becerisine sahip olma ve bu beceriyi yaşama aktarabilme durumları nasıldır?

6- Öğrencilerin taslak harita oluşturabilme ve fiziksel özellikleri tanımlayabilme becerilerine sahip olma ve bu becerileri yaşama aktarabilme durumları nasıldır?

7- Öğrencilerin kroki çizme ve okuma becerisine sahip olma ve bu beceriyi yaşama aktarabilme durumları nasıldır?

8- Öğrencilerin doğa yöntemi bilgilerini (karınca yuvası, örümcek ağı, ayçiçeği, taşların ve ağaçların yosun tutan tarafları gibi) kullanarak yön bulma ve tarif etme becerilerine sahip olma ve bu becerileri yaşama aktarabilme durumları nasıldır?

9- Öğrencilerin gökbilim (güneş, ay ve kutup yıldızı gibi) yöntem bilgilerini kullanarak yön bulma ve tarif etme becerilerine sahip olma ve bu becerileri yaşama aktarabilme durumları nasıldır?

10- Öğrencilerin alet (pusula, navigasyon, GPS, saat gibi) kullanarak yön bulma ve tarif etme becerilerine sahip olma ve bu becerileri yaşama aktarabilme durumları nasıldır?

Harita ve yön becerileri aşağıdaki gibi sınıflandırılmış ve araştırma bu tasnife göre yürütülmüştür.

Harita ve yön becerileri;

1- Harita Becerileri;

a- Harita Okuma ve Yorumlama Becerisi

b- Sembolleri Okuma ve Yorumlama Becerisi

c- Haritada Konum ve Koordinat Belirleme Becerisi

d- Ölçek Kullanma Becerisi

e- Uzaklık Ölçme Becerisi

f- Taslak Harita Oluşturma ve Fiziksel Özellikleri Tanımlama Becerisi

g- Kroki Çizme ve Okuma Becerisi

2- Yön Becerileri;

a- Doğa Yöntemleri ile Yön Bulma ve Tarif Etme Becerisi

b- Gökbilim Yöntemleri ile Yön Bulma ve Tarif Etme Becerisi

c- Aletlerle Yön Bulma ve Tarif Etme Becerisi

Yöntem

Araştırma, temel nitel araştırma modeli ile yürütülmüştür. Temel nitel araştırma, eğitim, sağlık, sosyal hizmetler, danışma, ticaret ve bunun gibi uygulamalı alanlarda en yaygın kullanılan nitel araştırma türüdür. Amacı, insanların tecrübelerini nasıl anlamlandırdıklarını kavramaktır. Dolayısıyla temel nitel araştırma desenini kullanan araştırmacılar, insanların yaşamlarını nasıl yorumladığıyla, dünyalarını nasıl inşa ettikleriyle ve deneyimlerine ne anlam kattıklarıyla ilgilenirler (Merriam, 2015,22-23). Bu araştırmada da, temel nitel araştırma deseni öğrencilerin harita ve yön becerilerine sahip olma ve bu becerileri yaşama aktarabilme durumlarını temel hatlarıyla tespit etmek ve anlamak amacıyla kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2013-2014 eğitim öğretim yılında Erzurum ili Yakutiye, Palandöken ve Aziziye merkez ilçelerinde yer alan ortaokul 8. Sınıfta öğrenim gören 90 öğrenci oluşturmaktadır. Katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden birisi olan “kolay ulaşılabilir örnekleme” yöntemi tercih edilmiştir. Kolay ulaşılabilir okulların listesi çıkarılarak İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerinden gerekli izinler alınmıştır. Ardından ilgili okullar ziyaret edilerek okul yöneticileri ve öğrenciler araştırmanın amacı, prosedürü, veri toplama araç ve süreçleri hakkında bilgilendirilmişlerdir. Bu bağlamda ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin harita ve yön becerilerine sahip olma ve bu becerileri yaşama aktarabilme durumlarını tespit etmek amacıyla öğrencilerden veri toplanacağı ifade edilmiştir. Verilerin sekiz farklı “harita ve yön becerileri örnek olay metinleri” aracılığıyla toplanacağı bildirilmiş ve bu metinler incelemeleri için ilgili kişilere sunulmuştur. Öğrencilerden elde edilecek verilerin bilimsel amaçlar dışında kullanılmayacağı ve kimliklerinin gizli tutulacağı ifade edilmiştir. Öğrenciler, gönüllülük esasına göre araştırmaya katılmaya davet edilmiştir. Araştırmaya katılmayı kabul eden öğrencilere “Harita ve Yön Becerileri Örnek Olay Metinleri” dağıtılmıştır. “Harita ve Yön Becerileri Örnek Olay Metinleri” Ek-1’de verilmiştir. Öğrencilerden metinleri okumaları ve her bir metinle ilgili hazırlanan açık uçlu soruları cevaplamaları istenmiştir. Veriler toplandıktan sonra katılımlarından dolayı katılımcılara teşekkür edilerek okullardan çıkılmıştır. Araştırma etiği gereği katılımcıların kimlikleri gizli tutularak Öğrenci 1, Öğrenci 2 gibi takma isimler kullanılmıştır. Katılımcıların öğrenim gördükleri okullara ilişkin bilgiler Tablo 1’ de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılar ve Katılımcıların Öğrenim Gördükleri Okullara İlişkin Bilgiler

İlçeler	Okullar	Katılımcılar	
		f	%
Yakutiye	İMKB İnönü Ortaokulu	6	6,66
	Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu Ortaokulu	6	6,66
	Sabancı Ortaokulu	6	6,66
	Hilalkent 125. Yıl Ortaokulu	6	6,66
	Evrenpaşa Ortaokulu	6	6,66
Palandöken	Yıldızkent TOKİ Ortaokulu	6	6,66
	Mehmetçik Ortaokulu	6	6,66
	Yıldızkent İMKB Ortaokulu	6	6,66
	Kayakyolu ÇMİS Ortaokulu	6	6,66
	Sabahattin Solakoğlu Ortaokulu	6	6,66
Aziziye	On Dokuz Mayıs Ortaokulu	6	6,66
	Zübeyde Hanım Ortaokulu	6	6,66
	Atatürk Ortaokulu	6	6,66
	Fatih Ortaokulu	6	6,66
	23 Nisan Ortaokulu	6	6,66
Toplam	15	90	100

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veriler, “Harita ve Yön Becerileri Örnek Olay Metinleri” yoluyla toplanmıştır. Örnek olay metinleri oluşturulurken, Sosyal Bilgiler dersi “insanlar, yerler ve çevreler” öğrenme alanının kazanımları, içeriği, öğretme öğrenme durumları ve ölçme değerlendirme boyutları dikkate alınmıştır. Örnek olayların anlamlı, gerçek hayata dayalı, öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olmasına özen gösterilmiştir. Aynı zamanda metinler harita ve yön görselleri ile de zenginleştirilmiştir. Kazanımlardan hareketle bir belirtke tablosu hazırlanmış, harita ve yön becerilerinin birer alt becerisi olan; harita okuma ve yorumlama, semboller okuma ve yorumlama, konum ve koordinat belirleme, ölçek kullanma, uzaklık ölçme, taslak harita oluşturma ve fiziksel özellikleri tanıma, kroki çizme ve okuma becerileri ile doğa yöntemleri (karınca yuvası, taş ve ağaçların yosun tutan tarafı gibi), gökbilim yöntemleri (güneş, ay ve kutup yıldızı gibi) ve aletlerle yön bulma ve tarif etme becerileri (pusula gibi) ile ilgili örnek olay metinleri oluşturulmuştur. Örnek olay metinlerinin araştırmanın amacı doğrultusunda veri toplamaya uygun olup olmadığını tespit etmek amacıyla alan uzmanları ile

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine başvurulmuş ve pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulama Erzurum’da yer alan 5 ortaokulda 20 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Örnek olay metinleri yazım, imla ve noktalama ilkeleri bakımından da bir uzmana incelenmiştir. Gerek uzmanların görüşleri ve gerekse pilot uygulamada katılımcıların örnek olay metinlerinde yer alan sorulara verdikleri tepkiler ve yanıtlara göre metinlere son şekli verilmiştir. Veri toplama aracı, örnek olay metinleri ve açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Harita ve yön becerileri altında yer alan her bir alt beceri ve bu becerilerle ilgili hazırlanan örnek olay metin numaraları Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Harita ve Yön Becerileri ile İlgili Örnek Olay Metinleri

Harita Becerileri	Örnek Olay Metin Numaraları
Harita Okuma ve Yorumlama Becerisi	Örnek Olay 1
Semboller Okuma ve Yorumlama Becerisi	Örnek Olay 2
Haritada Konum ve Koordinat Belirleme Becerisi	Örnek Olay 3
Ölçek Kullanma Becerisi	Örnek Olay 4
Uzaklık Ölçme Becerisi	Örnek Olay 5
Taslak Harita Oluşturma ve Fiziksel Özellikleri Tanımlama Becerisi	Örnek Olay 6
Kroki Çizme ve Okuma Becerisi	Örnek Olay 7
Yön Becerileri	
Doğa Yöntemleri ile Yön Bulma ve Tarif Etme Becerisi	Örnek Olay 8-A
Gökbilim Yöntemleri ile Yön Bulma ve Tarif Etme Becerisi	Örnek Olay 8-B
Aletlerle Yön Bulma ve Tarif Etme Becerisi	Örnek Olay 8-C

Verilerin Analizi

Verilerin çözümlenmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Verileri çözümleme sürecinde katılımcıların kişisel bilgilerini gizli tutmak ve analiz işlemlerini sistematik bir şekilde yapabilmek amacıyla her bir katılımcının cevapladığı harita ve yön becerileri örnek olay metinlerine Öğrenci 1, Öğrenci 2 gibi takma isimler verilmiştir. Nitel araştırmalarda toplanan verilerin bütüncül bir yaklaşımla analiz edilmesi temel ilkelerden birisidir. Dolayısıyla verilerin analizine başlamadan önce katılımcıların harita ve yön becerilerini yaşama aktarabilme durumlarına yönelik bütüncül bir bakış açısı geliştirmek amacıyla her bir örnek olay metninde yer alan sorulara verdikleri cevaplar araştırmacılar tarafından okunmuştur. Ardından kodlama sürecine geçilmiştir. Bu süreçte veriler katılımcıların görüşlerini en iyi yansıtabilecek kelime ya da kelime öbekleri yardımıyla kavramsallaştırılmıştır. Burada öncelikli olarak katılımcıların kullandıkları kavramlar tercih edilmiştir. Ancak katılımcıların araştırma sorularına ilişkin

düşüncelerini ifade etmede kullandıkları kavramların yetersiz kaldığı durumlarda araştırmacılar tarafından seçilen kavramlar kod olarak kullanılmıştır. Sistematik kodlama işlemi tamamlandıktan sonra birbiriyle ilişkili olan kodlar bir araya getirilerek kategoriler oluşturulmuş ve her bir kategori de belli bir tema altında toplanmıştır.

Araştırma bulguları yüzde ve frekanslarıyla beraber sunularak yorumlanmıştır. Tablolardaki frekans değerlerinin bir kısmı katılımcı sayısını değil, (tabloya göre) araştırma sorusuyla ilgili katılımcı görüşlerinin sayısını ifade etmektedir.

Bulgular ve Yorumlar

“Harita ve Yön Becerileri Örnek Olay Metinleri” aracılığıyla elde edilen bulgular araştırma problemi ve alt problemlerine göre sistematik bir şekilde düzenlenmiştir. Bulgular frekans ve yüzdeleri ile birlikte tablolar halinde sunularak yorumlanmıştır.

1- Öğrencilerin harita okuma ve yorumlama becerisine sahip olma ve bu beceriyi yaşama aktarabilme durumlarına ilişkin bulgular

Harita becerilerinin bir alt becerisi olan “harita okuma ve yorumlama becerisini” yaşama aktarabilme durumlarını tespit etmek amacıyla öğrencilere Türkiye deprem bölgeleri haritası verilmiştir. Bu haritaya göre nükleer santral için en uygun yeri seçmeleri istenilmiştir. Öğrencilerin harita okuma ve yorumlama becerilerini yaşama aktarabilme durumlarına ilişkin bulgular Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Öğrencilerin Harita Okuma ve Yorumlama Becerilerini Yaşama Aktarabilme Durumlarına İlişkin Bulgular

Yanıtlar	f	%
5. Derece (Karaman)	61	67,77
1. Derece	13	14,4
4. Derece	7	7,7
5. Derece (Karaman-Aksaray)	2	2,2
2. Derece	2	2,2
3. Derece	2	2,2
Yanıt yok	3	3,3

Türkiye Deprem Bölgeleri haritasında nükleer santral yapımı için seçilmesi beklenen en uygun yerler 5. derece deprem kuşağında yer alan Karaman ve Aksaray illeridir.

Tablo 1 incelendiğinde nükleer santral yapımı için öğrencilerin % 67,77’nin 5. derece deprem kuşağında yer alan Karaman ilini, % 14,4’nün 1.derece deprem kuşağında yer alan farklı illeri, % 7,7’nin 4. derece deprem kuşağında yer alan bazı illeri, % 2,2’nin

5. derece deprem kuşağında yer alan Karaman ve Aksaray illerini, % 2,2'nin 2. derece, % 2,2'nin 3. derece deprem kuşağında yer alan bazı illeri tercih ettiği, % 3,3'nün ise herhangi bir tercihte bulunmadığı görülmektedir.

Bu bulgulara göre öğrencilerin harita okuma ve yorumlama becerisini yaşama aktarmada başarılı oldukları söylenebilir. Ancak öğrencilerin önemli bir çoğunluğu sadece Karaman ilini tercih etmiş, Aksaray ilini nükleer santral yapımı için uygun bir yer olarak görmemiştir. Öğrencilerin Aksaray ilini tercih etmemelerinin sebebi, haritada Aksaray il sembolünün 5. derece deprem kuşağında, il adının ise 4. derecede deprem kuşağında yer alması olabilir.

2- Öğrencilerin haritalardaki sembolleri okuma ve yorumlama becerisine sahip olma ve bu beceriyi yaşama aktarabilme durumlarına ilişkin bulgular

Harita becerilerinin bir alt becerisi olan "sembolleri okuma ve yorumlama becerisini" yaşama aktarabilme durumlarını tespit etmek amacıyla öğrencilere Türkiye geneli hava durumunu gösteren bir harita sunulmuştur. Öğrencilerden haritadaki sembollerden hareketle illerin hava durumunu listelemeleri istenilmiştir. Öğrencilerin haritadaki sembolleri okuma ve yorumlama becerilerini yaşama aktarabilme durumlarına ilişkin bulgular Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Öğrencilerin Haritadaki Sembolleri Okuma ve Yorumlama Becerilerini Yaşama Aktarabilme Durumlarına İlişkin Bulgular

Örnek Verilen Sembol Yanıtları	f	%
Hafif Kar Yağışlı-Çok Bulutlu	13	14,4
Hafif Kar Yağışlı	8	8,8
Yağmurlu-Hafif Kar Yağışlı-Çok Bulutlu-Gök Gürültülü Sağanak Yağışlı	8	8,8
Yağmurlu-Hafif Kar Yağışlı-Sağanak Yağışlı-Çok Bulutlu-Gök Gürültülü Sağanak Yağışlı	7	7,7
Hafif Kar Yağışlı-Sağanak Yağışlı-Çok Bulutlu	6	6,6
Hafif Kar Yağışlı-Karla Karışık Yağmurlu-Çok Bulutlu-Gök Gürültülü Sağanak Yağışlı	6	6,6
Yağmurlu-Hafif Kar Yağışlı-Sağanak Yağışlı-Çok Bulutlu	5	5,5
Hafif Kar Yağışlı-Çok Bulutlu-Gök Gürültülü Sağanak Yağışlı	5	5,5
Yağmurlu	4	4,4
Hafif Kar Yağışlı-Karla Karışık Yağmurlu-Kuvvetli Sağanak Yağışlı	1	1,1
Yanıt yok	27	30

Örnek olayda yer alan Türkiye Geneli Hava Durumu Haritasındaki “çok bulutlu, gök gürültülü sağanak yağışlı, hafif kar yağışlı, karla karışık yağmurlu, kuvvetli sağanak yağışlı, sağanak yağışlı ve yağmurlu” sembollerinin hepsine doğru bir şekilde örnek veren öğrenci olmamıştır.

Öğrencilerin en fazla örnek verdiği sembol “hafif kar yağışlı ve çok bulutlu” % 14,4 sembolü olmuştur. Bu sembolü “hafif kar yağışlı” % 8,8, “Yağmurlu, Hafif Kar Yağışlı, Çok Bulutlu ve Gök Gürültülü Sağanak Yağışlı” % 8,8, “Yağmurlu, Hafif Kar Yağışlı, Sağanak Yağışlı, Çok Bulutlu ve Gök Gürültülü Sağanak Yağışlı” % 7,74, “Hafif Kar Yağışlı, Sağanak Yağışlı ve Çok Bulutlu” % 6,6, “Hafif Kar Yağışlı, Karla Karışık Yağmurlu, Çok Bulutlu ve Gök Gürültülü Sağanak Yağışlı” % 6,6, Yağmurlu, Hafif Kar Yağışlı, Sağanak Yağışlı ve Çok Bulutlu” % 5,5, Hafif Kar Yağışlı, Çok Bulutlu ve Gök Gürültülü Sağanak Yağışlı” % 5,5, “Yağmurlu” % 4,4 ve “Hafif Kar Yağışlı, Karla Karışık Yağmurlu ve Kuvvetli Sağanak Yağışlı” % 1,1 sembolleri izlemiştir.

Bu bulgulardan hareketle öğrencilerin sembolleri okuma ve yorumlama becerilerini yaşama aktarmada başarısız oldukları söylenebilir. Bu başarısızlık ise sembollerin birbirlerine benzer olması, sembol renkleri ile harita zemin renginin bazı yerlerde aynı olması, öğrencilerin yaşadıkları şehrin iklimine ilişkin sahip oldukları algıları, haritadaki sembolleri okuma ve yorumlama becerisini kazanamamış olmaları ile ilişkilendirilebilir.

Haritaya bakıldığında hava olaylarını gösteren sembollerin ayırt edici özelliklere sahip olmadığı görülmektedir. Örneğin, hafif kar yağışlı, kar yağışlı ve yoğun kar yağışlı sembolleri birbirine çok benzemektedir. Aynı şekilde sağanak yağışlı ve kuvvetli sağanak yağışlı sembolleri de su damlacığı sayısı ile birbirinden ayrıştırılmıştır. Diğer taraftan Diyarbakır, Kahramanmaraş ve Balıkesir gibi bazı illerin zemin renk tonu ile hava durumunu gösteren sembol renk tonunun yakın olduğu görülmektedir. Bütün bunların da öğrencilerin sembolleri okuma ve yorumlamasına olumsuz etki ettiği çıkarımında bulunulabilir.

Aynı zamanda haritada Erzurum ili için “hafif kar yağışlı” sembolü kullanılmışken öğrenciler Erzurum ilinin hava durumunu “yoğun kar yağışlı” olarak listelemişlerdir. Bu durum da öğrencilerin yaşadıkları şehrin o anki hava durumuna ilişkin sahip oldukları algılarının sembolleri okuma ve yorumlamada yanlış bir bağlam oluşturmalarına sebep olduğu söylenebilir.

3- Öğrencilerin haritada konum ve koordinat belirleme becerisine sahip olma ve bu beceriyi yaşama aktarabilme durumlarına ilişkin bulgular

Harita becerilerinin bir alt becerisi olan “konum ve koordinat belirleme becerisini” yaşama aktarabilme durumlarını tespit etmek amacıyla öğrencilere koordinatları verilmiş olan dilsiz bir haritada İskenderun limanının konum ve koordinatlarını yazmaları istenilmiştir. Öğrencilerin haritada konum ve koordinat belirleme becerilerini yaşama aktarabilme durumlarına ilişkin bulgular Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Öğrencilerin Haritada Konum ve Koordinat Belirleme Becerilerini Yaşama Aktarabilme Durumlarına İlişkin Bulgular

Yanıtlar	f	%
Boylamlar ve Enlemler Doğru	47	52,2
Her İkisi de Yanlış	21	23,3
Enlemler Doğru, Boylamlar Yanlış	8	8,8
Boylamlar Doğru, Enlemler Yanlış	7	7,7
Yanıt yok	7	7,7

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin % 52,2'nin dilsiz haritada yer alan İskenderun limanının "boylam ve enlemlerini" doğru, % 8,8'nin "boylamları yanlış enlemleri" doğru, % 7,7'nin ise boylamları doğru enlemleri yanlış" yazdığı görülmüştür. Bu bulgulardan hareketle öğrencilerin haritada konum ve koordinat belirleme becerisini yaşama aktarmada başarılı oldukları, ancak bazı öğrencilerin enlem paralel, boylam meridyen kavramlarını karıştırdıkları söylenebilir.

4- Öğrencilerin ölçek kullanma becerisine sahip olma ve bu beceriyi yaşama aktarabilme durumlarına ilişkin bulgular

Harita becerilerinin bir alt becerisi olan "ölçek kullanma becerisini" yaşama aktarabilme durumlarını tespit etmek amacıyla öğrencilere biri İstanbul, diğeri de Türkiye olmak üzere iki harita verilmiştir. Öğrencilerden alan ölçek ilişkisini göz önünde bulundurarak bu iki harita arasındaki en belirgin farkı yazmaları istenilmiştir. Öğrencilerin ölçek kullanma becerilerini yaşama aktarabilme durumlarına ilişkin bulgular Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Öğrencilerin Haritada Ölçek Belirleme Becerilerini Yaşama Aktarabilme Durumlarına İlişkin Bulgular

Yanıtlar	f	%
I. Harita Marmara, İstanbul vb. Haritası; II. Harita ise Dünya Haritası	22	24,4
I. Harita Ayrıntılı, II. Harita Ayrıntısız	18	20
Ölçek Büyüdükçe Alan Küçülür, Ölçek Küçüldükçe Alan Büyür	11	12,2
I. Harita Büyük Ölçekli Harita, II. Harita Küçük Ölçekli Harita	9	10
I. Haritada Alan Küçük Ayrıntı Fazla, II. Haritada Alan Büyük Ayrıntı Az	6	6,6
I. Haritanın Ölçeği Daha Küçük Olduğundan Küçük Yerleri, II. Haritanın Ölçeği Daha Büyük Olduğundan Büyük Yerleri Gösterir	3	3,3
I. Harita Daha Yakından Çekilmiş, II. Harita Daha Uzaktan Çekilmiş	2	2,2
Gerçek Alanın Nasıl Bulunacağını Gösterir	1	1,1
Yanıt yok	18	20

Tablo 4'e bakıldığında örnek olayda yer alan iki harita arasındaki alan ölçek ilişkisine yönelik araştırmaya katılan öğrencilerin % 6,6'sının "I. Haritada alan küçük ayrıntı fazla, II. Haritada alan büyük ayrıntı azdır" şeklinde doğru cevap verdiği, önemli bir çoğunluğunun ise haritada alan ölçek ilişkisini kavrayamadığı görülmektedir.

Bu bulgulardan hareketle öğrencilerin haritada alan ölçek ilişkisini doğru bir şekilde kavrayamadığı ve yaşama aktarmada başarısız oldukları söylenebilir. Ölçek kullanma becerisinde matematiksel kavramanın etkili olduğu bilinmektedir. Böyle bir sonucun ortaya çıkmasında öğrencilerin Matematiğin bir konusu olan kesirleri kavrayamadıkları ve buna bağlı olarak da alan ölçek ilişkisinde başarısız oldukları söylenebilir.

5- Öğrencilerin haritada uzaklık ölçme becerisine sahip olma ve bu beceriyi yaşama aktarabilme durumlarına ilişkin bulgular

Harita becerilerinin bir alt becerisi olan "uzaklık ölçme becerisini" yaşama aktarabilme durumlarını tespit etmek amacıyla öğrencilere Türkiye haritası verilmiş ve haritadaki çizgi ölçeği kullanarak Erzurum Antalya arasındaki uzaklığı kuş uçuşu olarak hesaplamaları istenilmiştir. Öğrencilerin haritada uzaklık ölçme becerisini yaşama aktarabilme durumlarına ilişkin bulgular Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Öğrencilerin Haritada Uzaklık Ölçme Becerisini Yaşama Aktarabilme Durumlarına İlişkin Bulgular

Yanıtlar	f	%
1-799 km Arası	21	23,3
1100 km ve Üstü	18	20
900-999 km Arası	15	16,6
800-899 km Arası	8	8,88
1000-1099 km Arası	9	10
Yanıt yok	19	21,1

Tablo 5 incelendiğinde öğrencilerin % 16,6'nın Erzurum Antalya arası kuş uçuşu uzaklığını 900-999 km olarak doğru bir şekilde hesapladıkları, % 21,1'nin cevap vermediği ve büyük bir çoğunluğunun ise yanlış hesapladığı görülmektedir. Bu bulgulara göre öğrencilerin uzaklık ölçme becerisinde başarısız oldukları söylenebilir.

6- Öğrencilerin taslak harita oluşturabilme ve fiziksel özellikleri tanımlayabilme becerilerine sahip olma ve bu becerileri yaşama aktarabilme durumlarına ilişkin bulgular

Harita becerilerinin bir alt becerisi olan "taslak harita oluşturma ve fiziksel özellikleri tanıma becerisini" yaşama aktarabilme durumlarını tespit etmek amacıyla öğ-

rencilere renksiz Türkiye fiziki haritası verilmiştir (işaretler bölümü renkli). Öğrencilerden haritanın işaretler bölümündeki lejantı dikkate alarak yeryüzü şekillerini renklendirmeleri/boyamaları istenilmiştir. Öğrencilerin taslak harita oluşturma ve fiziksel özellikleri tanıma becerisini yaşama aktarabilme durumlarına ilişkin bulgular Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Öğrencilerin Taslak Harita Oluşturma ve Fiziksel Özellikleri Tanıma Becerisini Yaşama Aktarabilme Durumlarına İlişkin Bulgular

Yanıtlar	f	%
Yüzey Şekillerini Genel Olarak Tanımış, Renk Yükselti Diyagramına Göre Doğru Renk Seçimi İle Boyamış (Kahverengi)	50	55,54
Yüzey Şekillerini Genel Olarak Tanımış, Renk Yükselti Diyagramına Göre Akarsuları Doğru Renk Seçimi İle Boyamış (Mavi)	42	46,65
Yüzey Şekillerini Genel Olarak Tanımış, Renk Yükselti Diyagramına Göre Gölleri Doğru Renk Seçimi İle Boyamış (Mavi)	37	41,1
Yüzey Şekillerini Genel Olarak Tanımış, Renk Yükselti Diyagramına Göre Denizleri Doğru Renk Seçimi İle Boyamış (Mavi)	37	41,1
Yüzey Şekillerini Genel Olarak Tanımış, Renk Yükselti Diyagramına Göre Doğru Renk Seçimi İle Boyamış (Yeşil)	36	39,99
İşaretler (lejant) Bölümüne Bakarak Haritadaki Sembolleri (Başkent, İller, Ülke Sınırı, Coğrafi Bölge Sınıırını) Doğru Renk Seçimi ile Boyamış	32	35,55
Yüzey Şekillerini Genel Olarak Tanımış, Renk Yükselti Diyagramına Göre Doğru Renk Seçimi İle Boyamış (Sarı)	10	11,1
Yanı yok	12	13,33

Tablo 6 incelendiğinde öğrencilerin genel olarak yüzey şekillerini tanıdıkları renk yükselti diyagramına göre en fazla doğru tercih yaptıkları rengin de kahverengi olduğu görülmektedir. Öğrencilerin % 46,65’i akarsuları, % 41,1’i gölleri, % 41,1’i denizleri, % 39,9’u yükseltisi 500 metre olan yerleri (yeşil), % 11, 1’i yükseltisi 1000 metreye kadar olan yerleri (sarı) ve aynı zamanda % 35,55’nin ise haritadaki işaretler bölümünü dikkate alarak başkenti, iller, ülke sınırlarını ve coğrafi bölge sınırlarını doğru renk seçimi ile boyadıkları görülmektedir. Bununla birlikte renk yükselti diyagramı ve işaretler bölümüne göre tam bir taslak harita oluşturan öğrenci olmamıştır. Bu durum öğrencilerin taslak harita oluşturma ve fizikî özellikleri tanıma becerisinde başarısız oldukları şeklinde yorumlanabilir.

7- Öğrencilerin kroki çizme ve okuma becerisine sahip olma ve bu beceriyi yaşama aktarabilme durumlarına ilişkin bulgular

Harita becerilerinin bir alt becerisi olan “kroki çizme ve okuma becerisini” yaşama aktarabilme durumlarını tespit etmek amacıyla öğrencilerden bazı yer ve sembolleri

kullanarak evleri ile öğrenim gördükleri okul arasını gösteren bir kroki çizmeleri istenilmiştir. Öğrencilerin kroki çizme ve okuma becerisini yaşama aktarabilme durumlarına ilişkin bulgular Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Öğrencilerin Kroki Çizme ve Okuma Becerisini Yaşama Aktarabilme Durumlarına İlişkin Bulgular

Yanıtlar	f	%
Kabataslak Çizim Yapma- Şekil ve Şemalar Oluşturma	26	28,8
Kabataslak Çizim Yapma-Şekil ve Şemalar Oluşturma-İşaretler Bölümünde Gösterme	25	27,7
Kabataslak Çizim Yapma	16	17,7
Kabataslak Çizim Yapma-Yön Oku Koyma	1	1,1
Yanıt yok	22	24,4

Bir krokide ayırt edici özelliklere sahip yer ve binaların şekil ve şemalarının oluşturulması ve işaretler bölümünde bu şekil ve şemalarla beraber yön okuna yer verilmesi gerekir. Tablo 7 incelendiğinde öğrencilerin yukarıdaki unsurların tamamını içeren doğru bir kroki çizemedikleri görülmektedir.

Öğrencilerin % 28,8’nin kabataslak çizim yaparak bu çizim üzerinde şekil ve şemalar oluşturduğu, % 27,7’nin kabataslak çizim yaparak şekil ve şemalar oluşturduğu ve bunları işaretler bölümünde gösterdiği, % 17,7’nin sadece kabataslak bir çizim yaptığı, % 1,1’nin kabataslak çizim yaparak yön oku koyduğu, % 24,4’nün ise hiçbir işlem yapmadığı görülmektedir. Bu bulgulardan hareketle öğrencilerin kroki çizme ve okuma becerisini yaşama aktarmada başarısız oldukları söylenebilir.

8- Öğrencilerin doğa yöntemi bilgilerini kullanarak yön bulma ve tarif etme becerilerine sahip olma ve bu becerileri yaşama aktarabilme durumlarına ilişkin bulgular

Yön becerilerinin bir alt becerisi olan “doğa yöntem bilgilerini kullanarak yön bulma ve tarif etme” becerilerini yaşama aktarabilme durumlarını tespit etmek amacıyla öğrencilere katıldıkları kampta kaybolmaları halinde yönlerini bulabilmeleri için hangi doğa yöntemlerini kullanacaklarını yazmaları istenilmiştir. Öğrencilerin doğa yöntem bilgilerini kullanarak yön bulma ve tarif etme becerisini yaşama aktarabilme durumlarına ilişkin bulgular Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. Öğrencilerin Doğa Yöntem Bilgilerini Kullanarak Yön Bulma ve Tarif Etme Becerisini Yaşama Aktarabilme Durumlarına İlişkin Bulgular

Yanıtlar	f	%
Ağaçların Yosun Tutan Tarafı-Karınca Yuvası	30	33,3
Karınca Yuvası	12	13,3
Ağaçların Yosun Tutan Tarafı	11	12,2
Karınca Yuvası-Taşların Yosun Tutan Tarafı	5	5,5
Ağaçların-Taşların Yosun Tutan Tarafı-Karınca Yuvası	4	4,4
Ayak İzlerini Takip Etme	3	3,3
Güneşin Doğduğu Yeri Esas Alma	3	3,3
Hayvanların İzleri-Hayvan Tabelası	2	2,2
Ağaçların Yosun Tutan Tarafı-Kutup Yıldızı	2	2,2
Ağaçların Yosun Tutan Tarafı-Karınca Yuvası-Kutup Yıldızı	2	2,2
Ağaçların Yosun Tutan Tarafı-Karınca Yuvası-Ayçiçeği	2	2,2
Güneşin Konumu-Örümcek Ağı	1	1,1
Yanıt yok	13	14,4

Öğrencilerin doğa yöntem bilgilerini kullanarak yön bulma ve tarif etmede en fazla tercih ettikleri yöntemler % 33,3 ile “ağaçların yosun tutan tarafı ve karınca yuvası” olurken, bunu % 13,3 ile sadece “karınca yuvası” yöntemi takip etmiştir. Öğrencilerin tercih ettiği diğer yöntemler ise % 12,2 ile “ağaçların yosun tutan tarafı”, % 5,5 ile “karınca yuvası, taşların yosun tutan tarafı”, % 4,4 ile “ağaçların ve taşların yosun tutan tarafı ile karınca yuvası”, % 3,3 ile “ayak izlerini takip etme”, % 3,3 ile “güneşin doğduğu yeri esas alma”, % 2,2 ile “hayvan izleri ve hayvan tabelalarını izleme”, % 2,2 ile “ağaçların yosun tutan tarafı ve kutup yıldızı”, % 2,2 ile “ağaçların yosun tutan tarafı, karınca yuvası ve ayçiçeği”, % 1,1 ile “güneşin konumu ve örümcek ağı” yöntemleri olmuştur. Öğrencilerin % 14,4’ü ise herhangi bir yön bulma ve tarif etme yöntemi yazmamıştır. Bulgulara bakıldığında bazı öğrencilerin kutup yıldızı ve güneşin konumunu esas alarak yön bulma gibi gökbilim yöntemleri doğa yöntem bilgileri içerisinde değerlendirildikleri görülmüştür. Bazı öğrenciler ise ayak izlerini takip etme, hayvan izlerini ve tabelalarını takip etme gibi literatürde yer almayan yöntemleri kullanarak yönlerini bulabileceklerini söylemişlerdir. Doğa yöntem bilgilerini kullanarak yön bulma ve tarif etme becerisi kapsamında kullanılacak yöntemlerin hepsine birden örnek sunan öğrenci olmamasına rağmen, genel olarak yön bulma ve tarif etme becerilerini yaşama aktarmada başarılı oldukları söylenebilir.

9- Öğrencilerin gökbilim yöntem bilgilerini (güneş, ay ve kutup yıldızı gibi) kullanarak yön bulma ve tarif etme becerilerine sahip olma ve bu becerileri yaşama aktarabilme durumlarına ilişkin bulgular

Yön becerilerinin bir alt becerisi olan “gökbilim yöntem bilgilerini kullanarak yön bulma ve tarif etme becerilerini” yaşama aktarabilme durumlarını tespit etmek amacıyla öğrencilerden gökyüzündeki cisimleri kullanarak yönlerini bulmaları istenilmiştir. Öğrencilerin gökbilim yöntem bilgilerini kullanarak yön bulma ve tarif etme becerilerini yaşama aktarabilme durumlarına ilişkin bulgular Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9. Öğrencilerin Gökbilim Yöntemlerini (Güneş, Ay ve Kutup Yıldızı Gibi) Kullanarak Yön Bulma ve Tarif Etme Becerisini Yaşama Aktarabilme Durumlarına İlişkin Bulgular

Yanıtlar	f	%
Kutup Yıldızı	59	65,5
Yıldızlar	13	14,4
Güneş-Kutup Yıldızı	5	5,5
Güneş	4	4,4
Yanıt yok	9	10

Öğrencilerin gökbilim yöntem bilgilerini kullanarak yön bulma ve tarif etmede en fazla bildikleri yöntem % 65,5 ile “Kutup Yıldızı” metodu olmuştur. Bu metodu % 14,4 ile yıldızlar, % 5,5 ile güneş ve kutup yıldızı, % 4,4 ile güneş metotları takip etmiştir. Tablo 9 incelendiğinde öğrencilerin önemli bir çoğunluğunun gece yön bulma ve tarif etmede kullanılan kutup yıldızını tercih ettikleri görülmektedir. Buradan hareketle öğrencilerin gökbilim yöntem bilgilerini (güneş, ay ve kutup yıldızı gibi) kullanarak yön bulma-tarif etme becerisinde başarılı oldukları söylenebilir.

10- Öğrencilerin alet kullanarak yön bulma ve tarif etme becerilerine sahip olma ve bu becerileri yaşama aktarabilme durumlarına ilişkin bulgular

Yön becerilerinin bir alt becerisi olan “alet kullanarak yön bulma ve tarif etme becerilerini” yaşama aktarabilme durumlarını tespit etmek amacıyla öğrencilerden saklanan bir hazineyi (doğa ve gökbilim yöntemlerinin dışında) alet kullanarak bulmaları istenilmiştir. Öğrencilerin alet kullanarak yön bulma ve tarif etme becerilerini yaşama aktarabilme durumlarına ilişkin bulgular Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10. Öğrencilerin Alet Kullanarak Yön Bulma ve Tarif Etme Becerisini Yaşama Aktarabilme Durumlarına İlişkin Bulgular

Yanıtlar	f	%
Pusulula	44	48.8
Kürek-Kazma	9	10
Pusulula-Harita	7	7.7
Hazine dedektörleri	4	4.4
Pusulula-Navigasyon	3	3.3
Harita	2	2.2
Pusulula-Harita-Kroki	2	2.2
Pusulula-GPS	2	2.2
Pusulula-Güneş Saati	2	2.2
Pusulula-Atlas	1	1.1
Pusulula-Saat	1	1.1
Yanıt yok	13	14.4

Tablo 10 incelendiğinde öğrencilerin yön bulma ve tarif etmede en fazla tercih ettikleri alet % 48,8 ile pusula olduğu görülmektedir. Bu yöntemi sırası ile % 7,7 ile pusula ve harita, % 3,3 ile pusula ve navigasyon, % 2,2 ile harita, % 2,2 ile pusula, harita ve kroki, % 2,2 ile pusula ve GPS, % 2,2 ile pusula ve güneş saati, % 1,1 ile pusula ve atlas ve % 1,1 ile pusula ve saat yöntemleri izlemiştir. Ayrıca öğrencilerin % 14,4'ü herhangi bir alet belirtmemiş, % 10'u yön bulma ve tarif etmede kullanılamayacak kürek ve kazma gibi aletleri kullanabileceklerini ifade etmiş, % 4,4 ise hazine detektörlerinin yön bulma ve tarif etmede kullanılabileceğini söylemişlerdir. Bulgulara bakıldığında öğrencilerin yön bulma ve tarif etmede en fazla tanıdıkları ve kullanabileceklerini ifade ettikleri aletin pusula olduğu görülmektedir. Öğrencilerin yön bulma ve tarif etmede kullanılamayacak bazı aletleri kullanabileceklerini ifade etmelerine rağmen genel olarak alet kullanarak yön bulma ve tarif etme becerilerini yaşama aktarmada başarılı oldukları söylenebilir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu bölümde, araştırmada ulaşılan sonuçlar, araştırmanın problemi ve alt problemlerine göre sistematik bir şekilde verilmiş ve farklı araştırma sonuçları ile karşılaştırılmıştır.

1- Öğrencilerin harita okuma ve yorumlama becerisine sahip olma ve bu beceriyi yaşama aktarabilme durumlarına ilişkin sonuçlar

Öğrencilerin % 67,77' nin Türkiye Deprem Bölgeleri haritasında nükleer santral yapımı için 5. derece deprem kuşağında yer alan Karaman ilini seçmişlerdir. Dolayısıyla

öğrencilerin harita okuma ve yorumlama becerisine bilişsel düzeyde sahip oldukları, gerçek yaşamda benzer bir durumla karşılaşmaları halinde doğru bir seçim yapabilecekleri ve söz konusu beceriyi yaşama aktarabilmede başarılı oldukları söylenebilir.

Bu bulgular; Çelikkaya (2011) tarafından yürütülen çalışmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Çelikkaya (2011)'nın "Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Becerilerin Kazandırılma Düzeyi İlişkin Öğretmen Görüşleri" başlıklı araştırmasında, öğretmenlerin Sosyal Bilgiler ders programının harita çizme ve yorumlama becerisini kısmen kazandırdığı sonucunu elde etmiştir. İncekara vd. (2010) tarafından yürütülen "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Haritalarla İlgili Temel Görüşleri ve Harita Kullanımına Yönelik Yaklaşımları" isimli çalışmada "ilçe" değişkeni ile ilgili elde edilen sonuçlarla çelişirken, "il" değişkeni ile ilgili elde edilen sonuçlarla örtüşmektedir.

Sönmez vd. (2012) tarafından yürütülen "İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Harita Beceri Düzeylerinin Belirlenmesi" adlı çalışmada öğrencilerin harita okuma ve yorumlama becerisindeki başarıları ile matematik yılsonu başarı puanı arasında doğrusal bir artış olduğu sonucuna varılmıştır.

Duman vd. (2007) tarafından yürütülen "Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Harita Okuryazarlığına İlişkin Görüşleri" adlı çalışmada öğrencilerin okullarda harita uygulamalarına yeterine yer verilmediği görüşünde olduklarını belirlemişlerdir.

2- Öğrencilerin haritalardaki sembollerini okuma ve yorumlama becerisine sahip olma ve bu beceriyi yaşama aktarabilme durumlarına ilişkin sonuçlar

Örnek olayda yer alan Türkiye Geneli Hava Durumu Haritasındaki sembollerin hepsine örnek veren öğrenci olmamıştır. Öğrencilerin en fazla örnek verdiği sembol "hafif kar yağışlı ve çok bulutlu" (% 14,4) sembolü olmuştur. Sonuç olarak öğrencilerin sembollerini okuma ve yorumlama becerilerine sahip olma ve bu becerileri yaşama aktarmada başarısız oldukları söylenebilir.

3- Öğrencilerin haritada konum ve koordinat belirleme becerisine sahip olma ve bu beceriyi yaşama aktarabilme durumlarına ilişkin sonuçlar

Öğrencilerin % 52,2'nin haritada istenilen bir yerin enlem ve boylamlarını doğru bir şekilde gösterebildikleri görülmüştür. Bu sonuçtan hareketle haritada konum ve koordinat belirleme becerisini kazandıkları ve yaşama aktarmada başarılı oldukları söylenebilir. Ancak bazı öğrenciler enlem paralel, boylam meridyen kavramlarını karıştırmışlardır.

Bu bulgular Kaçar (2009), Kaya (2012) ve Tuna vd. (2012) tarafından yürütülen çalışma sonucuyla çelişmektedir. Kaçar (2009) "İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Kazanımlarının Gerçekleştirme Düzeyine İlişkin Öğretmen Görüşleri (Diyarbakır İli Örneği)" isimli araştırmasında, öğretmenlerinin 6. sınıf sosyal bilgiler dersi "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" öğrenme alanındaki kazanımlarından "Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye'de görülen iklim türlerinin dağılışı, konumun

ve yeryüzü şekillerinin rolünü açıklar” kazanımını en az düzeyde gerçekleştirdikleri sonucuna varmıştır. Kaya (2012) ise “İlköğretim Öğrencilerinin Küresel Konumlandırma Becerileriyle Medyadan Yararlanma Durumları ve Sosyal Bilgiler Dersindeki Başarılar Arasındaki İlişki” adlı araştırmasında ilköğretim öğrencilerinin ülkeleri konumlandırma başarısız oldukları sonucuna varmıştır. Tuna vd. (2012)’nin “Temel Coğrafi Bilgi ve Beceriler Toplumda Ne Ölçüde Kullanılıyor? Yön, Konum ve Harita Becerilerinde Mevcut Durum Analizi” adlı çalışmasında toplumun harita üzerinde bulunduğu konumu göstermede başarısız olduğu sonucu elde edilmiştir.

4- Öğrencilerin ölçek kullanma becerisine sahip olma ve bu beceriyi yaşama aktarabilme durumlarına ilişkin sonuçlar

Öğrencilerin haritada alan ölçek ilişkisini doğru bir şekilde kavrayamadığı ve yaşama aktarmada başarısız oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin bu başarısızlıkları onların Matematik becerileri ile ilişkilendirilebilir.

Nitekim Pala (2009)’nın “Matematik Becerisinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Harita, Grafik ve Tablo Okuma Becerilerine Etkisi” adlı araştırması ile Sönmez vd. (2012) tarafından yürütülen çalışmada öğrencilerin Matematik dersi başarıları arttığında haritada alan ölçek ilişkisini kurabilme başarılarının da arttığı sonucu elde edilmiştir.

5- Öğrencilerin haritada uzaklık ölçme becerisine sahip olma ve bu beceriyi yaşama aktarabilme durumlarına ilişkin sonuçlar

Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun çizgi ölçek kullanarak haritadaki iki yer arası uzaklığı doğru bir şekilde ölçemediği ve yine önemli bir kısmının bu soruya cevap vermediği tespit edilmiştir. Bu sonuçtan hareketle öğrencilerin haritada uzaklık ölçme becerisine sahip olmadığı ve gerçek yaşamda bu beceriyi günlük hayatlarında bir beceri haline dönüştüremeyeceği söylenebilir.

6- Öğrencilerin taslak harita oluşturabilme ve fiziksel özellikleri tanımlayabilme becerilerine sahip olma ve bu becerileri yaşama aktarabilme durumlarına ilişkin sonuçlar

Öğrencilerin genel olarak yüzey şekillerini tanıdıkları, renk yükselti diyagramına göre en fazla doğru tercih yaptıkları rengin kahverengi olduğu görülmektedir. Öğrencilerin % 46,65’i akarsuları, % 41,1’i gölleri, % 41,1’i denizleri, % 39,9’u yükseltisi 500 metre olan yerleri (yeşil), % 11, 1’i yükseltisi 1000 metreye kadar olan yerleri (sarı) ve aynı zamanda % 35,55’nin ise haritadaki işaretler bölümünü dikkate alarak başkenti, illeri, ülke sınırlarını ve coğrafi bölge sınırlarını doğru renk seçimi ile boyadıkları görülmektedir. Bununla birlikte renk-yükselti diyagramı ve işaretler bölümüne göre tam bir taslak harita oluşturan öğrenci olmamıştır. Bu durum öğrencilerin taslak harita oluşturma ve fiziki özellikleri tanıma becerisinde başarısız oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Bu bulgular, Aksoy (2012) ve Solmaz vd. (2009) tarafından yürütülen çalışmaların sonuçlarıyla örtüşmektedir. Aksoy (2012) “Coğrafya Derslerinde Harita Becerisi

Kazandırmaya Yönelik Uygulamaların Öğretmen ve Öğrencilerin Tutumlarına Etkisi” isimli çalışmasında, öğrencilerin kendi taslak haritalarını oluşturabilecek harita beceri düzeyine ulaşamadıklarını belirlemiştir. Solmaz vd. (2009) “Coğrafya Öğretiminin Davranışsal Amaçlarına Ortaöğretim Coğrafya Öğretmenleri ve Öğrencilerin Ulaşma Düzeyi Hakkındaki Görüşleri” adlı araştırmasında, öğrencilerin çeşitli haritalardan yararlanma becerisini geliştirme düzeylerini ve özellikle Türkiye haritası çizme becerilerini geliştiremediklerini ifade etmişlerdir. Alim vd. (2011) “Coğrafya Dersleri İçin Kabartma Harita Yapımı” başlıklı çalışmasında, kabartma haritaların hazırlanması ve kullanılmasının öğrencilerin coğrafya bilgilerini yapılandırmasında büyük katkı sağlayacağı görüşündedirler.

7- Öğrencilerin kroki çizme ve okuma becerisine sahip olma ve bu beceriyi yaşama aktarabilme durumlarına ilişkin sonuçlar

Krokide ayırt edici özelliklere sahip yer ve binaların şekil ve şemalarını oluşturan ve işaretler bölümünde bu şekil ve şemalarla beraber yön okuna yer veren öğrenci olmamıştır. Bu bulgulardan hareketle öğrencilerin kroki çizme ve okuma becerisini yaşama aktarmada başarısız oldukları söylenebilir.

Bu bulgular Bahar vd. (2010) ve Solmaz vd. (2009) tarafından yürütülen çalışmaların sonuçlarıyla örtüşmektedir. Bahar vd. (2012) “İlköğretim Öğrencilerinin Kroki Okuma Becerilerinin İncelenmesi (Erzincan Örneği)” isimli çalışmalarında, ilköğretim öğrencilerinin kroki okuma becerisinde başarısız oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Solmaz vd. (2009) ise, öğrencilerin çeşitli haritalardan yararlanma becerisini geliştirme düzeylerini ve kroki çizme becerilerini geliştiremediklerini ifade etmişlerdir. Duman vd. (2007) bu durumun ortaya çıkmasını okullarda kroki uygulamalarına yeterince yer verilmemesine bağlamaktadırlar. Çelikkaya (2011) “Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Becerilerin Kazandırılma Düzeyine İlişkin Öğretmen Görüşleri” başlıklı araştırmasında öğretmenlerin kroki çizmeyi kısmen kazandırdıkları sonucuna ulaşmıştır.

8- Öğrencilerin doğa yöntemi bilgilerini kullanarak yön bulma ve tarif etme becerilerine sahip olma ve bu becerileri yaşama aktarabilme durumlarına ilişkin sonuçlar

Doğa yöntem bilgilerini kullanarak yön bulma ve tarif etme becerisi kapsamında kullanılacak yöntemlerin hepsine birden örnek sunan öğrenci olmamasına rağmen, genel olarak yön bulma ve tarif etme becerilerini yaşama aktarmada başarılı oldukları sonucu elde edilmiştir. Bununla birlikte bazı öğrencilerin kutup yıldızı ve güneşin konumunu esas alarak yön bulma gibi gökbilim yöntemleri doğa yöntem bilgileri içerisinde değerlendirdikleri görülmüştür. Bazı öğrenciler ise ayak izlerini takip etme, hayvan izlerini ve tabelalarını takip etme gibi literatürde yer almayan yöntemleri kullanarak yönlerini bulabileceklerini söylemişlerdir.

9- Öğrencilerin gökbilim yöntem bilgilerini (güneş, ay ve kutup yıldızı gibi) kullanarak yön bulma ve tarif etme becerilerine sahip olma ve bu becerileri yaşama aktarabilme durumlarına ilişkin sonuçlar

Araştırmaya katılan öğrencilerin gökbilim yöntem bilgilerini kullanarak yön bulma-tarif etme becerisinde başarılı oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

10- Öğrencilerin alet kullanarak yön bulma ve tarif etme becerilerine sahip olma ve bu becerileri yaşama aktarabilme durumlarına ilişkin sonuçlar

Öğrencilerin yön bulma ve tarif etmede en fazla tanıdıkları ve kullanabileceklerini ifade ettikleri aracın pusula olduğu görülmektedir. Öğrencilerin yön bulma ve tarif etmede kullanılmayacak bazı aletleri kullanabileceklerini ifade etmelerine rağmen genel olarak alet kullanarak yön bulma ve tarif etme becerilerini yaşama aktarmada başarılı oldukları sonucu elde edilmiştir.

Bu bulgular Tuna vd. (2012) tarafından yürütülen çalışmaların sonucuyla çelişmektedir. Tuna vd. (2012) yapmış oldukları çalışmada toplumunun yön bulma becerisinin düşük olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Demirkaya vd. (2004) "İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerine Yön Kavramı Öğretiminde Kullanılabilecek Metotlar" adlı çalışmasında yön bulma metotlarını; Kutup Yıldızı, pusula, sopa gölgesi, saat, ay, bitki, topografya, rüzgâr yönü, karınca yuvaları ve harita yönünü ile yön bulma yöntemleri olarak ifade etmişlerdir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlardan hareketle öğrencilerin harita ve yön becerilerini geliştirebilmeleri ve bu becerileri hayatta kullanabilmeleri için şunlar önerilebilir:

1. Etkili ve kalıcı bir harita ve yön okuryazarlığı öğretimi gerçekleştirebilmek için oryantiring (harita yardımı ile yön bulmayı içeren, zamana karşı yapılan bir spor) ve geocaching gibi oyunlara ve sınıf dışı etkinliklere yer verilebilir.

2. Öğrencilerin harita okuma ve kullanma becerilerini geliştirebilmek için öğretime önce sembollerini okuma ve yorumlamadan başlanarak bol bol alıştırma yaptırılabilir.

3. Öğrencilerin haritada alan-ölçek ilişkisini doğru bir şekilde kavrayabilmeleri ve yaşama aktarmada başarılı olabilmeleri için öğretimde somut örneklerle ve alıştırmalara yer verilebilir. Örneğin; bu amaçla bir bölgenin yakın ve uzak mesafelerden çekilmiş fotoğraflarından yararlanılabileceği gibi, bir binanın farklı katlarından bakıldığında görülen alanın büyüklüğünün ve ayrıntının nasıl değiştiğine ilişkin bir pratiğe yer verilebilir.

4. Öğrencilerin haritada uzaklık ölçme becerisine sahip olabilmeleri ve bu beceriyi yaşama aktarabilmeleri için öğrencilere bol bol pratikler yaptırılabilir. Bu amaçla öğrencilerin okulda öğrendikleri bilgi ve becerileri okul dışında bir arkadaşına ya da aile fertlerinden birisine öğretmesi ve o kişiyle yaptıkları çalışmalarını sınıfa taşımaları istenebilir.

5. Öğrencilere taslak harita oluşturma ve fiziki özellikleri tanıma becerisini kazandırabilmek için kaynak kişilerden faydalanılabilir. Bu amaçla alan uzmanları sınıfa ge-

tirilerek öğrencilerin harita oluşturulurken nelere dikkat edildiğine ve haritadaki fiziki özelliklerin ne ifade ettiğine ilişkin soru sorup cevaplar almaları sağlanabilir. Ayrıca öğrencilerin uzmanları ziyaret ederek konuya ilişkin bilgi toplamaları ve topladıkları bilgiyi sınıfa getirerek arkadaşlarıyla paylaşımları istenebilir. Öğrencilerden, benzer öğretim etkinliklerinden elde ettikleri kuramsal bilgileri kullanarak taslak harita oluşturmaları istenebilir.

6. Öğrencilere bir krokide bulunması gereken unsurların ve ayırt edici özelliklerin neler olduğuna ilişkin kuramsal bilgi verildikten ve çokça kroki örneği sunulduktan sonra evlerinin, mahallelerinin ve okullarının krokisini çizmeleri istenebilir.

Kaynakça

- Aksoy, H. (2012). *Coğrafya Derslerinde Harita Becerisi Kazandırmaya Yönelik Uygulamaların Öğretmen ve Öğrencilerin Tutumlarına etkisi*, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul .
- Âlim, M. ve Girgin, M. (2011). Coğrafya Dersleri İçin Kabartma Harita Yapımı, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 16(25), 183-192.
- Altınbilek, M. S. ve Sanalan, V. A. (2005). Coğrafya Okuryazarlığı I: Genel Bakış. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 10(13), 341-358.
- Bahar, H. H., Sayar, K. ve Başbüyük, A. (2010). İlköğretim Öğrencilerinin Kroki Okuma Becerilerinin İncelenmesi (Erzincan Örneği), *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(1), 229-246.
- Çelikkaya, T. (2011). Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Becerilerin Kazandırılma Düzeyi İlişkin Öğretmen Görüşleri, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(3), 969-990.
- Demiralp, N. (2006). Coğrafya Eğitiminde Harita ve Küre Kullanımı Becerileri, *Türk Bilim Dergisi*, 4(3), 323-343.
- Demirkaya, H., Çetin, T. ve Tokcan, H. (2004). İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerine Yön Kavramı Öğretiminde Kullanılabilecek Metotlar, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(3), 39-70.
- Duman, B. ve Girgin, M. (2007). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Harita Okuryazarlığına İlişkin Görüşleri, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 12(17), 185-202.
- İncekara, S. ve Kantürk, G. (2010). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Haritalarla İlgili Temel Görüşleri ve Harita Kullanımına Yönelik Yaklaşımları, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 21, 240-257.
- Kaçar, T. (2009). *İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi kazanımlarının Gerçekleştirme Düzeyine İlişkin Öğretmen Görüşleri (Diyarbakır İli Örneği)*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ.

- Kastens, K. A. ve Liben, L. S. (2010). Children's Strategies and Difficulties While Using a Map to Record Locations in an Outdoor Environment, *International Research in Geographical and Environmental Education*, 19(4), 315-340.
- Kaya, E. (2012). İlköğretim Öğrencilerinin Küresel konumlandırma Becerileriyle Medyadan Yararlanma Durumları ve Sosyal Bilgiler Dersindeki Başarılar Arasındaki İlişki, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 16 (2).
- Koç, H. ve Aksoy, B. (2009). Sosyal Bilgiler Öğretimi. Mustafa Safran (ed.) içinde *Harita Becerileri ve 11-14 Yaş Grubundaki Öğrencilerin Yapabilecekleri Harita Becerileri*, (s. 361-387), PegemA Yayıncılık, Ankara.
- Köşker, N. (2012). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Mekânsal Biliş Yeterliliklerine İlişkin Düşünceleri, *Journal of Turks/Zeitschrift für die Welt der Türken*, 4(3), 161-173.
- Kültür Bakanlığı. (1936). *İlkokul Programı*, Devlet Basımevi, İstanbul.
- Kültür Bakanlığı. (1938). *Ortaokul Programı*, Devlet Basımevi, İstanbul.
- Maarif Vekâleti. (1931). *Orta Mektep Müfredat Programı (1931-1932 Ders Senesi Tadilatı)*, Devlet Basımevi, İstanbul.
- MEB. (1948). *İlkokul Programı*. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- MEB. (1968). *İlkokul Programı*. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- MEB. (1995). *Ortaokul Programı (İlköğretim II. Kademe)*, MEB Yayınları, Ankara.
- MEB. (1998). *İlköğretim Programı, Tebliğler Dergisi*. 61(2487), Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- MEB. (2005a). *İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi (1,2, 3. Sınıflar) Öğretim Programı*, Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi, Ankara.
- MEB. (2005b). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi (4-5 Sınıflar) Öğretim Programı*, Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi, Ankara.
- MEB. (2011). *Coğrafya Dersi (9, 10, 11ve 12. Sınıflar) Öğretim Programları*, 11 01, 2017 tarihinde <http://bilgiyoluyayincilik.com/mufredat/2015-ogretim-donemi-9-12.sinif-cografya-mufredati.pdf> adresinden alındı.
- Merriam, S. B. (2015). *Qualitative Research A Guide to Design and Implementation (Third Edition)*. (Çeviri Editörü: Selahattin Turan), Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Öcal, A. (2009). 6. Sınıf Öğrencilerinin Hava Fotoğraflarını Yorumlamaları, *Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 103-111.
- Özcan, E. S. (2013). Bilinen En Eski Harita Türkiye'de, *Tübitak Bilim ve Teknik Dergisi*, 46 (546), 54-59.
- Pala, Ş. M. (2011). *Matematik Becerisinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Harita, Grafik ve Tablo Okuma Becerilerine Etkisi*, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzincan.
- Sanır, F. (2000). *Coğrafya Terimleri Sözlüğü*. Gazi Kitabevi, Ankara.

◆ Zekerya Akkuş / Memet Kuzey

- Solmaz, F. ve Uzunöz, A. (2009). Coğrafya Öğretiminin Davranışsal Amaçlarına Ortaöğretim Coğrafya Öğretmenleri ve Öğrencilerin Ulaşma Düzeyi Hakkındaki Görüşleri, *Milli Eğitim Dergisi*, 38 (184), 161-174.
- Sönmez, Ö. F. ve Aksoy, B. (2012). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Harita Beceri Düzeylerinin Belirlenmesi, *Turkish Studies*, 7(1), 1905-1924.
- Tuna, F., Demirci, A. ve Gültekin, N. (2012). Temel Coğrafi Bilgi ve Beceriler Toplumda Ne Ölçüde Kullanılıyor? Yön, Konum ve Harita Becerilerinde Mevcut Durum Analizi, *Milli Eğitim*, 41(195), 211-227.
- Tümertekin, E. ve Özgüç, N. (2016). *Beşeri Coğrafya İnsan, Kültür, Mekan*, (16. Baskı) Çantay, İstanbul.
- Türk Dil Kurumu. (1998). *Türkçe Sözlük 1A-J*, (9. Baskı), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Türk Dil Kurumu. (1998). *Türkçe Sözlük 2K-Z*, (9. Baskı), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Ünlü, M., Üçışık, S. ve Özey, R. (2002). Coğrafya Eğitim ve Öğretiminde Haritaların Önemi, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 5, 9-25.
- Yıldız, F. (1999). *Harita Çizimi (İzgisel-Sayısal)*, Nobel Yayıncılık, Ankara.

EK 1.

HARİTA VE YÖN BECERİLERİ ÖRNEK OLAY METİNLERİ

Sevgili Öğrenciler,

Aşağıdaki örnek olaylar, sizlerin “harita ve yön becerilerine sahip olma ve bu becerileri yaşama aktarabilme durumlarınızı” tespit etmek amacıyla hazırlanmıştır. Örnek olayları dikkatli bir şekilde okuduktan sonra ilgili soruları cevaplandırınız. Örnek olaylar ile elde edilecek veriler bilimsel amaçların dışında kullanılmayacaktır.

Katkılarınız için teşekkürler...

Yrd. Doç. Dr. Zekerya AKKUŞ
Danışman

Memet KUZUY
(Doktora Öğrencisi)
Atatürk Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Örnek Olay 1

MEB (2005). Sosyal Bilgiler Programından alınmıştır.

Türkiye'nin enerji ihtiyacını karşılamak için nükleer santral yapım projesinde üst düzey sorumlu olarak size görev verildi. Nükleer santral yapımı için çalışmalarınıza başladınız. İlk önce nükleer bir santral için en güvenli yeri tespit etmeniz gerekiyor. Bu amaçla yukarıdaki Türkiye Deprem Bölgeleri Haritasına bakarak karar veriyorsunuz. Sizce nükleer santral için en uygun yer neresidir? Neden?

.....
.....

Örnek Olay 2

MEB (2005). Sosyal Bilgiler Programından alınmıştır.

Bir televizyon kanalı, hafta sonu Türkiye genelindeki hava durumunu sunma görevini size verdi. Hava durumunu etkili bir şekilde sunabilmek için çalışmaya başladınız. Bu amaçla yukarıdaki haritanın semboller bölümünde bulunan işaretleri dikkate alarak illerin hava durumunu listelemek istediniz. Haritanın altındaki sembollerin her birine bir ili örnek vererek hava tahmini listesini hazırladınız. Hazırladığınız hava tahmini listesini aşağıya yazınız.

.....
.....

Örnek Olay 3

MEB (2005). Sosyal Bilgiler Programından alınmıştır.

Ortaokul Öğrencilerinin Harita ve Yön Becerilerine Sahip Olma ve Bu Becerileri... ◆

Çin'den mal almak için gemi ile seyahate çıkan İtalyan bir tüccar, Doğu Akdeniz'e geldiğinde şiddetli bir fırtınaya yakalanıyor ve İskenderun Limanına sığınmak istiyor. Tüccar, telsiz aracılığıyla sizin ile bağlantı kurarak İskenderun Limanının koordinatlarını vermenizi rica ediyor. Yukarıdaki haritayı kullanarak tüccara vermeniz gereken koordinatları aşağıya yazınız.

.....

.....

Örnek Olay 4

I. Harita

II. Harita

MEB (2005). Sosyal Bilgiler öğretim programından alınmıştır.

Öğretmeniniz, **“ölçeklerine göre harita çeşitleri”** konusu ile ilgili bir proje ödevi verdi. Proje ödevinizi hazırladınız. Sınıfta sunum yapıyorsunuz. Bir arkadaşınız yukarıda göstermiş olduğunuz haritaların farkını sordu. Siz, haritalarda ölçek ile alan ilişkisini göz önünde bulundurarak bu iki harita arasındaki en belirgin farkın ne olduğunu arkadaşınıza nasıl anlatırsınız? Aşağıya yazınız.

.....

.....

Örnek Olay 5

MEB (2005). Sosyal Bilgiler öğretim programından alınmıştır.

◆ Zekerya Akkuş / Memet Kuzey

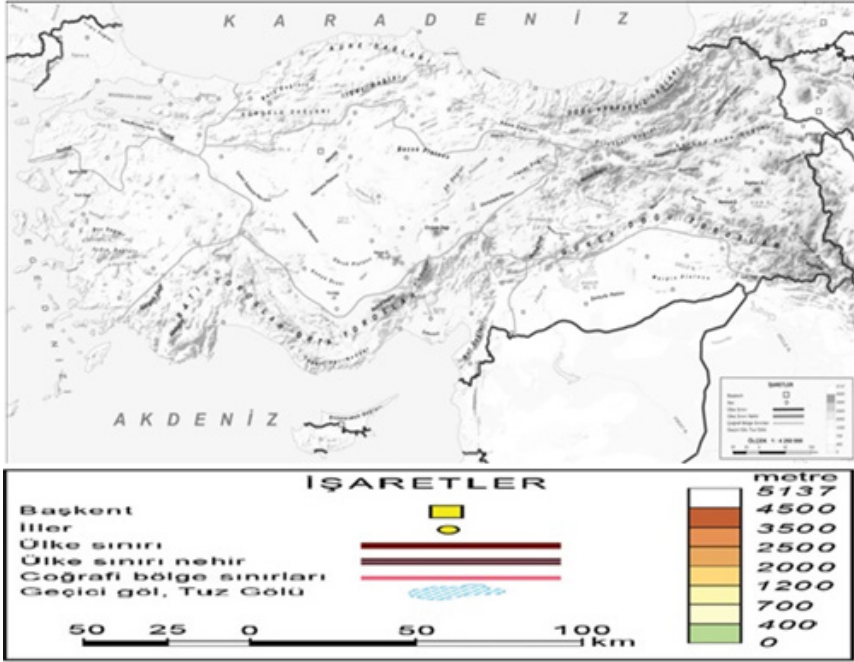
Erzurum'da yaşayan Metehan ve ailesi yazın Antalya'ya tatile gitmek istiyorlar. Metehan, yukarıdaki haritayı ve haritanın lejant bölümünde yer alan çizgi ölçüğünü kullanarak kaç kilometre yol gideceklerini hesaplamak istiyor. Sizce Metehan, Erzurum ile Antalya arasını kaç kilometre olarak hesaplamıştır. Aşağıya yazınız.

.....

.....

Örnek Olay 6

Öğretmeniniz aşağıdaki Türkiye kabartma haritasını vererek işaret tablosuna göre yeryüzü şekillerini renklendirmenizi istedi. İşaretler bölümündeki renk yükselti ilişkisini de dikkate alarak kuru boya ile haritayı boyayınız.

MEB (2005). Sosyal Bilgiler öğretim programından alınmıştır.

Örnek Olay 7

Siz, hafta sonu evinizin önünde oyun oynarken bir genç size yaklaştı. Mahalle-nizde bulunan bir okulda sınava gireceğini, fakat okulun yerini bilmediğini söyledi. Siz de: “ben bu okulda okuyorum. Size yerini tarif edebilirim” dediniz. Okulunuzun yerini tarif ettiniz. Ancak genç bu tarifile okulu bulamayacağını ifade etti. Okulunuzu daha iyi nasıl tarif edebilirim diye düşünürken, eviniz ile okulunuz arasında bulunan eczane, postane, çocuk parkı, okul, cami, sinema, market, polis merkezi, sağlık ocağı gibi yerleri semboller ile gösteren bir kroki çizip vermek aklınıza geldi. Genç adama vermeyi düşündüğünüz eviniz ile okulunuz arasını gösteren krokiyi aşağıda boş bı-rakılan yere çiziniz. (Bu krokide çizdiğiniz sembollerin ne anlama geldiğini açıklayan sembol bilgilerini işaret bölümüne yazmayı ve yön okunu koymayı unutmayınız).

.....
.....

Örnek Olay 8A

Öğretmeniniz, sizleri yaz tatilinde sınıfça izci kampına götürdü. Birinci günü kamp çadırlarınızı kurmakla ve yerleşmekle geçirdiniz. İzci lideri olan öğretmeniniz akşamleyin kamp ateşini yaktı. Sizleri de etrafında topladı. Günlük olarak yapacağınız faaliyetler hakkında bilgi verdi. Birinci gün ormanı gezeceğinizi, ikinci gün denizde kayıklarla balık tutacağınızı ve üçüncü gün ise kamp yerinde define arama oyunu oynayacağınızı belirtti.

Birinci gün hep birlikte kamp yerinin güneyinde bulunan ormanı gezmeye çıktınız. Çevrenizin güzelliğine kapılarak kamptan epeyce uzaklaştınız. İzci lideriniz dö-nmek istediği zaman kamp yolunu bulamadınız. İzci lideriniz sizlere dönerek;

- Yavrukuurtlarım izci dediğin her türlü imkânı kullanarak gideceği yerin yönünü bulur. Şimdi sizlerde çevremizdeki bitkilerin, hayvan yuvalarının ve hatta bazı cansız varlıkların belirli özelliklerini kullanarak kamp yolunu bulabilirsiniz dedi.

Bitkilerin, hayvan yuvalarının ve bazı cansız varlıkların belirli özelliklerine göre yönünüzü nasıl bulacağınızı aşağıdaki boşluğa yazınız.

.....
.....

Örnek Olay 8B

İkinci gün büyük bir heyecanla kayıklarınıza binerek denizde balık tutmaya çıktınız. Balık sürülerinin peşine takılarak kıyıdan oldukça uzaklaştınız. Acıktığınızı hissettiniz. İzci liderine durumu anlattınız. İzci lideri de dönmenize karar verdi. Birinci gün olduğu gibi bu seferde uçsuz bucaksız denizin ortasında ne yöne gideceğinizi belirleyemediniz. İzci lideri sizlere hitaben:

- Yavrukuflarım! Birinci gün bitkilerin, bazı hayvan yuvalarının ve cansız varlıkların özelliklerine göre yönümüzü bulduk. Şimdi denizin tam ortasındayız ve gece oldu. Bu seferde gökyüzündeki cisimleri kullanarak yönümüzü bulabiliriz. “Bana yardımcı olur musunuz” dedi.

Gökyüzündeki cisimleri kullanarak izci liderinize nasıl yardımcı olacağınızı aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....
.....

Örnek Olay 8C

Üçüncü gün geldiğinde İzci lideri kamp alanında hazine oyununu oynamak üzere sizleri topladı. Oynayacağınız hazine oyunu hakkında bilgiler verdi. (Bu oyunda bitkilerin, hayvan yuvalarının, cansız varlıkların özelliklerini ve gökyüzü cisimlerini kullanamayacağınızı söyledi).

İzci lideri evvelce kararlaştırdığınız 50 metrekairelik bir alan içerisinde bir noktaya hazine sakladı. Sizleri de beşer kişilik gruplara ayırdı. Her bir grubu hazine saklanan yere eşit uzaklıkta çeşitli alanlara yerleştirdi. Hazineyi bulmanıza yarayacak çeşitli araç ve gereçlerin bulunduğu sepetten istediğiniz araç ve gereçleri seçebileceğinizi söyledi. Siz bu sepetten hangi yön bulma araçlarını seçerdiniz.

.....
.....

